W 1944 r. 44 państw alianckich uzgodniło podczas konferencji w Bretton Woods stały parytet wymiany dolara amerykańskiego na złoto, wynoszący 35 USD za uncję kruszcu

Światem rządzi złoty pieniądz

Od wieków złoto stanowi uniwersalną walutę, nieuznającą granic państwowych, niezależną od systemów społeczno-ekonomicznych, władców oraz światopoglądów.

Od starożytności poprzez stulecia złoto pełniło funkcję pieniądza. Jednak prawdziwy system waluty złotej został stworzony w Wielkiej Brytanii w 1844 r. Na mocy ustawy brytyjskiego parlamentu Bank Anglii uzyskał status głównego emitenta banknotów, mających całkowite pokrycie w złocie. Każdej jednostce pieniężnej przypisano ustalony parytet złota, wyrażający jej wartość w jednostkach wagowych złota. Był to pierwszy na świecie dobrze zorganizowany system waluty złotej – standard złota lub parytet złota. W takim systemie emitent pieniądza gwarantuje pełną wymianę własnej waluty na złoto i odwrotnie.

Gdzie zagościł złoty standard?
Standard złota przyjął się również w innych krajach, jednak przetrwał tylko do początku pierwszej wojny światowej. Powodem jego upadku był wzrost wydatków rządów, które pilnie potrzebowały pieniędzy na zbrojenia. Standard złota odegrał jednak pozytywną rolę, przyczyniając się do pobudzenia wzrostu gospodarczego przez wybuchem wojny.
W latach międzywojennych podjęto w Anglii próbę reaktywacji systemu waluty złotej, jednak zakończyło się to fiaskiem z powodu błędnego ustalenia parytetu wymiany. W 1933 r. mieszkańcy przeżywających kryzys Stanów Zjednoczonych zostali zobowiązani do odsprzedania rządowi posiadanego złota. Zabroniono też handlu kruszcem i jego wywozu za granicę. W efekcie Stany Zjednoczone definitywnie zerwały ze standardem złota. W 1944 r. 44 państw alianckich uzgodniło podczas konferencji w Bretton Woods stały parytet wymiany dolara amerykańskiego na złoto, wynoszący 35 USD za uncję kruszcu. Wtedy też powstały Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy.

Ozłocony dolar
Z dolarem były powiązane inne wiodące waluty, a to oznaczało, że np. za franki francuskie można było kupić złoto od Amerykanów. Przez wiele lat system z Bretton Woods odgrywał pozytywną rolę w gospodarkach krajów Zachodu. Jednak rosnące wydatki uwikłanych w konflikty wojenne Stanów Zjednoczonych oraz wynikająca z tego konieczność dodruku coraz większych ilości dolarów spowodowały, że utrzymanie parytetu wymiany stało się niemożliwe. W 1971 r. za prezydentury Nixona system z Bretton Woods załamał się, a od 1975 r. obywatele USA mogli znów handlować złotem.

Politycy, a także niektórzy ekonomiści byli w przeszłości i dziś są niechętni powiązaniu waluty ze złotem. Podejmując działania w celu wyciągnięcia gospodarki z kryzysu, uciekają się do zwiększania ilości pieniądza na rynku. Jest to metoda nieskuteczna, a w dłuższym terminie niszczy fundamenty gospodarki i pieniądz.

System waluty złotej
W systemie waluty złotej banknoty w obiegu krajowym są substytutem pieniądza kruszcowego. Są one wymienialne na złoto zgodnie z przyjętym parytetem. Przewagą systemu waluty złotej nad systemami pieniężnymi opartymi na kredycie jest odporność na zawirowania na rynkach finansowych. Złota waluta może pełnić funkcję miernika wartości, a więc umożliwia obiektywne ustalanie cen na rynku międzynarodowym. Jest środkiem dla gromadzenia rezerw przez banki centralne. Złoto pełniące funkcję pieniądza narodowego i międzynarodowego umożliwia porównanie sił różnych walut.
Kurs walutowy oznacza relację parytetu złota jednostki pieniężnej jednego kraju do parytetu złota jednostki pieniężnej drugiego kraju.

Jan Mazurek
ekspert Mennicy Wrocławskiej

„Warto obdarzyć zaufaniem złoto, które od tysiącleci jest sprawdzonym miernikiem bogactwa i doskonale nadaje się do jego akumulacji. Historia pokazała, że tylko pieniądze oparte na złocie posiadają nieprzemijającą wartość, a gospodarkę i społeczeństwo mogą zabezpieczyć przed kryzysem oraz błędami rządzących

Widełki dopuszczalnych odchyleń rynkowych kursów walutowych opartych na złocie są w praktyce wąskie, a zależą od kosztów transportu, przechowywania oraz kosztu pieniądza. Monety mogą być bite ze złota, lecz również przetapiane np. na sztabki. Nie ma żadnych ograniczeń w zakresie wywozu lub przywozu złota do kraju.
Pieniądze mogą być zdewaluowane, unieważnione, zastąpione innymi, a złote monety zachowują swoją wartość i można je zamienić na dowolną walutę. Ma to szczególne znaczenie podczas kryzysu, rewolucji czy wojny.

Dlaczego złoto?
Orędownikami standardu złota są ekonomiści skupieni wokół tzw. Szkoły Austriackiej. I mają dużo racji, bowiem złoto posiada wiele cech, które predestynują je do rangi pieniądza. W przyrodzie występuje bardzo rzadko, co powoduje, że jest trudno dostępne, a jego produkcja jest stosunkowo niska i wysoce kosztowna. Nie ma więc ryzyka pojawienia się gwałtownie dużej podaży kruszcu. Złota nie można wykreować przy pomocy kredytu ani dowolnie zwiększyć jego ilości tak, jak drukuje się pieniądze. W niewielkiej ilości złota jest zawarta duża wartość, co ułatwia transfer majątku. Na wycenę złota nie mają wpływu ani rządy, ani banki centralne – lecz wolny rynek.

Do zalet złota należy zaliczyć też jego unikalne właściwości fizyczne i chemiczne. Nie podlega ono działaniu wody czy większości związków chemicznych. Może być więc przechowywane w niemal każdym środowisku przez dowolny czas, jak również transportowane bez obawy o zniszczenie. Nie strawi go ogień ani inny kataklizm.

System z Bretton Woods

System walutowy, który stworzył podstawy relacji międzynarodowych w sferze zarządzania systemami monetarnymi. Był pierwszym w pełni negocjowalnym systemem monetarnym kierowanym przez rządy państw.
W trzech pierwszych tygodniach lipca 1944 r. w Hotel Mount Washington w Bretton Woods w stanie New Hampshire odbyła się United Nations Monetary and Financial Conference (znana również jako Konferencja w Bretton Woods), owocem której było podpisanie porozumienia z Bretton Woods. W konferencji uczestniczyło 730 delegatów z 44 państw alianckich. W celu przestrzegania i kontroli postanowień systemu uczestnicy konferencji powołali do życia Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (The International Bank for Reconstruction and Development, IBRD) oraz Międzynarodowy Fundusz Walutowy (International Monetary Fund, IMF). Początek działalności tych instytucji przypada na 1946 r., kiedy porozumienie zostało ratyfikowane.
System z Bretton Woods nakładał na każde państwo obowiązek stosowania polityki monetarnej, której jednym z celów było utrzymanie kursów wymiany w jednoprocentowym przedziale wahań. Z powodu wzrastających obciążeń system załamał się w 1971 r. Jednym z powodów było wstrzymanie przez Stany Zjednoczone wymienialności dolara na złoto.

Szkoła Austriacka

Zdaniem przedstawicieli szkoły austriackiej, zwalczanie bezrobocia i inflacji uzależnione jest nie tylko od ograniczania i stabilizowania tempa podaży pieniądza, lecz także od skutecznego hamowania ekspansji i roli związków zawodowych, które są poważnym czynnikiem zwiększającym poziom inflacji, recesji oraz przeszkodą w podnoszeniu poziomu życia pracowników najemnych.
Emisja pieniądza nie powinna być domeną monopolu banku centralnego, ale także konkurujących ze sobą banków komercyjnych, które to dopiero zapewnią odpowiednią podaż pieniądza. Właściwa jest stabilizacja kursów walutowych, ponieważ rząd zmuszony jest w takiej sytuacji do podtrzymywania określonego parytetu wymiennego. Skutecznie uniemożliwi mu to zatem używanie kursu walutowego do realizacji dyskrecjonalnych celów polityki gospodarczej. Nie może bowiem być tak, że rząd ogranicza w jakikolwiek sposób wymianę walut.
W poglądach przedstawicieli austriackiej szkoły w ekonomii priorytetową rolę odgrywa rola prawno-instytucjonalnych ram funkcjonowania gospodarki. Polityka gospodarcza rządu powinna być przede wszystkim skierowana na respektowanie i ochronę mechanizmu wolnego rynku. To „rządy prawa", a nie „rządy prawne" umożliwiają odróżnienie działań zgodnych z duchem wolnego rynku od tych, które są z nim sprzeczne.

Złoto może być dzielone na dowolne porcje (sztabki, monety) i nie traci przy tym na wartości, w przeciwieństwie do diamentów. Jako pierwiastek chemiczny jest jednorodne i takie samo w każdym miejscu na świecie. Dlatego też łatwo je rozpoznać, wycenić i sprzedać po aktualnej cenie rynkowej.

Politycy, ekonomiści, analitycy mogą się mylić lub oszukiwać społeczeństwo, zatem nie zasługują na pełne zaufanie. Natomiast zaufaniem warto obdarzyć złoto, które od tysiącleci jest sprawdzonym miernikiem bogactwa i doskonale nadaje się do jego akumulacji. Historia pokazała, że tylko pieniądze oparte na złocie posiadają nieprzemijającą wartość, a gospodarkę i społeczeństwo mogą zabezpieczyć przed kryzysem oraz błędami rządzących.

Złote rezerwy

Oficjalne rezerwy złota na świecie wynoszą 31 913,5 ton, z czego na banki centralne przypada blisko 29 000 ton.

Pierwszymi, którzy zaczęli tworzyć oficjalne rezerwy złota, byli Brytyjczycy. W 1845 r. w posiadaniu Banku Anglii znajdowały się 82 tony złota, a do roku 1900 jego ilość wzrosła do 198 ton. Jednak więcej złota na początku XX wieku posiadały inne banki centralne: Carskiej Rosji (661 ton), Stanów Zjednoczonych (603 tony) i Francji (544 tony). Oficjalne rezerwy na całym świecie wzrosły w latach 1845–1900 z 84 do 3 175 ton.
Banki centralne chętnie gromadziły rezerwy złota, ponieważ dzięki oficjalnemu parytetowi wymiany i wymienności dolara było ono podstawą międzynarodowego systemu monetarnego. Pomimo że nie istniało bezpośrednie powiązanie między ilością posiadanego złota oraz podażą pieniądza, pozostawało ono pierwszorzędnym aktywem rezerwowym. W 1965 r. wszystkie rezerwy złota na świecie stanowiły 38,4 tys. ton. Gromadzeniem rezerw tego kruszcu zajmowały się też ponadnarodowe instytucje finansowe, a wiodącą rolę odegrał Międzynarodowy Fundusz Walutowy, który w latach 1972–74 posiadał około 4,8 tys. ton złota – najwięcej w okresie swego istnienia.
Na początku lat 70. Stany Zjednoczone przeżywały poważne problemy ekonomiczne. W 1970 r. deficyt płatniczy w wysokości 10 mld dolarów spowodował wielką falę spekulacji na dolarze. Utrzymanie ceny złota na ustalonym w 1944 r. poziomie nie było już możliwe. Wówczas Nixon zawiesił wymienialność dolara na złoto. Był to początek końca systemu z Bretton Woods. Do 1971 r. rezerwy złota Stanów Zjednoczonych skurczyły się do 9 000 ton.
Od tego czasu cena złota jest kształtowana na wolnym rynku. W ostatnich dwóch dekadach ubiegłego wieku banki centralne, szczególnie w Europie, odchodziły od złota, co miało wpływ na jego cenę. Na początku XXI w. notowania cennego kruszcu spadły do poziomu sprzed 1978 r., tj. około 250 dolarów.

W 1999 r. grupa 14 banków centralnych z Europy oraz Europejski Bank Centralny podpisały pięcioletnią umowę, na mocy której ustalono limity wyprzedaży oficjalnych rezerw złota na 400 ton na rok (Central Bank Gold Agreement, „CBGA"). W okresie obowiązywania tej umowy banki centralne wyczerpały w pełni limit, przy czym najwięcej Szwajcaria – 1 170 ton. Wielka Brytania pozbyła się połowy rezerw, tj. 345 ton. Druga umowa CBGA, obowiązująca w latach 2004–09, przewidywała zwiększenie limitu wyprzedaży złota do 2 500 ton. Jednak tym razem banki centralne upłynniły mniej, bo 1 884 ton. Na takim wyniku zaważyły lata 2008–09, kiedy z powodu kryzysu spadła skłonność do pozbywania się złota. Wówczas było ono trzy razy droższe niż w początkowym okresie obowiązywania pierwszej umowy. Najmniej złota sprzedano w 2009 r. – wtedy wiele banków centralnych stanęło po stronie kupujących.
Trzecią umowę podpisano we wrześniu 2009 r., ustalając limit wyprzedaży rezerw na poziomie 400 ton rocznie. Od początku obowiązywania tej umowy sprzedano zaledwie 204 tony złota, bowiem zakupy – jak dotąd – przewyższają podaż. Obecnie sygnatariusze CBGA posiadają 11 945 ton złota.

Największe oficjalne rezerwy złota (grudzień 2013 r.)

	Kraj/instytucja	Ilość (ton)	Udział złota w rezerwach dewizowych (proc.)
1	USA	8 133,50	71,7
2	Niemcy	3 387,10	68,1
3	MFW	2 814	nie dotyczy
4	Włochy	2 451,80	67,2
5	Francja	2 435,40	66,1
6	Chiny	1 054,10	1,2
7	Szwajcaria	1 040,10	8,3
8	Rosja	1 015,10	8,3
9	Japonia	765,2	2,6
10	Holandia	612,5	54

Źródło: World Gold Council